

Protsenko U.M.

SPECIALIST IN PHYSICAL TRAINING: ESSENTIAL CHARACTERISTICS

On the basis of scientific resources the article gives the analysis of following concepts: «profession», «specialty», «qualification» and «specialist». Different approaches to treating these concepts in the modern science are revealed in the article. The structural components of professionally aimed individual are allocated and analyzed in details: professional orientation, professional competence, professionally important qualities and professionally important physiological properties. The meaning of the concept «a specialist in physical training» is given in the article as well as the list of main competences of graduates of higher educational institutions of physical training and teacher training direction. Among them great attention is paid to: forming the basis of rational behavior, aesthetic norms and skills in the training process; assistance in labor, intellectual and aesthetic education of pupils during the lesson of physical training; forming the essentials of self-behavior of an individual in the process of physical training. The criteria of readiness for professional activity of the modern professional in physical training are defined: forming the basic and professional economic culture of the individual of an employee; value-semantic orientations; attitude to the profession; forming the systemic integrational skills; the awareness about peculiarities of the region and regional peculiarities of the system of physical education; willingness to participate in development of the market field; the acceptance of responsibility for their own career; willingness to provide competition using moral methods; realizing by the specialist the scientific reduction of basic theories into elaboration of conceptual fundamentals of professional activity in conditions of market economy.

Key words: profession, specialty, qualification, a specialist in physical education, professional activity.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 504:008:378.663

Сопівник Л.Й.*

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Статтю присвячено обґрунтуванню потреби формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів аграрного спрямування І-ІІ рівнів акредитації, спираючись на вчення про ноосферогенез. Аналізується поняття «екологічна культура», виділяються її складові з урахування потребово-мотиваційної, когнітивної, емоційно-ціннісної та діяльнісно-поведінкової сфери особистості студента. Показано окремі аспекти формування екологічної культури студентів Відокремленого підрозділу НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого». Розкрито взаємозв'язок екологічних проблем сучасного АПК, продуктивності його виробництва, якості продукції, з одного боку, та потреби формування у студентів екологічної культури – з іншого.

Ключові слова: потреба формування екологічної культури, екологічна культура, ноосферогенез, аграрні ВНЗ, студенти.

Тенденції, що намітились на зламі ХХ і ХХІ століття, ознаменувалися модернізацією і технізацією суспільства. Нині все чіткіше виявляються такі ключові фактори, як глобалізація, прогресивні технології у виробництві, природокористуванні, інформаційній і комунікаційній сферах. Одночасно початок третього тисячоліття людство зустріло прискореним розвитком екологічної та соціально-економічної кризи, що безсумнівно є наслідком прагматичного ставлення до біоресурсів і природокористування, зорієнтованого на швидкі темпи економічного зростання без особливого врахування впливу на навколишнє середовище.

* © Сопівник Л.Й.*

Реальність агропромислового комплексу передбачає взаємодію фахівця не тільки у рамках системи «людина – людина», а й у вимірі «людина – природа», тому дослідження сутності поняття «екологічна культура майбутніх фахівців АПК» та розробка методики її формування у студентської молоді мають здійснюватися крізь призму філософії ноосферогенезу і побудови гармонійного співжиття суспільства і природи.

На сучасному етапі цивілізації спостерігаються швидкі темпи розвитку окремих елементів ноосфери (тобто відбувається ноосферогенез), правильне продовження якому можуть дати нові покоління фахівців із розвинутою екологічною культурою. Підготовка таких фахівців на сьогодні повинна забезпечуватись освітніми і науковими закладами, значну роль серед яких мають посідати заклади аграрного спрямування. Тому перед аграрною вищою освітою як пріоритетні нині постають питання виховання у студентів ставлення до природи як найвищої цінності, середовища буття всього живого.

Термін екологічна культура вперше з'явився у 20-х рр. ХХ ст. у працях американської школи «культурної екології». Багато зарубіжних та українських учених займалися вивченням філософських засад екологічної культури та формуванням її як якості студентської молоді. Серед них – Т. Вайда, В. Вольвач, Н. Грейда, М. Дробноход, Н. Єфименко, С. Іващенко, В. Крисаченко, В. Крюков, Л. Лук'янов, Н. Негруц, Н. Рідей, Л. Фенчак, М. Хоменко, В. Шевчук та інші. Проте в зазначених та інших науковців недостатня увага приділяється питанню формування екологічної культури як особистісної якості студентської молоді вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації аграрного спрямування. Саме тому метою нашої статті є обґрунтування потреби та формування екологічної культури майбутніх фахівців агропромислового комплексу вищих навчальних закладів аграрного профілю I-II рівнів акредитації.

За визначенням В. Крисаченко, під «екологічною культурою» розуміємо здатність людини відчувати живе буття світу, приміряти і пристосовувати його до себе, взаємоузгоджувати власні потреби й устрій природного довкілля. Екологічна культура, з точки зору вченого, тісно пов'язана з поняттям «культура» загалом і може означати «мистецтво впорядковувати навколишнє середовище» [4].

На тлі сучасної екологічної кризи педагогічна наука, особливо в аграрних ВНЗ, повинна активізуватись у вивченні, обговоренні та розвитку ноосферної ідеї В. Вернадського [1], яка містить формулу подолання негативних наслідків техногенного й антропогенного навантаження на природу та припинення процесу деградації екосистеми.

У рамках досліджуваної теми важливо розглянути значення поняття «ноосфера». Слово походить від гр. *noos* («розум») і позначає сучасну стадію розвитку біосфери, пов'язану з появою в ній людства. Це поняття вперше вжив 1927 року французький філософ і математик Едуард Леруа, який разом зі своїм колегою – геологом, палеонтологом і філософом П'єром Тейяром-де-Шарденом у 1923-1924 роках у Сорбонні слухав лекції В. Вернадського про біосферу [3].

П. Тейяр-де-Шарден вважав, що ноосфера є одним з етапів космогенезу, особливий стан універсуму, який своїм центром має Бога, і складається з біосфери (жива оболонка Землі); ноосфери (мисляча оболонка планети); христосфери (сфера наявного у світі, люблячого та перетворюючого універсум Христа); теосфери (сфера божественного в Космосі). З усіх революцій, які пережила наша Земля, найдивнішою і найвеличнішою, на думку вченого, було виникнення психозом – ери людського розуму [5].

За В. Вернадським, ноосфера є царством розуму, ідеальним суспільством, золотим віком в історії людства. Такий стан не є завершеним – він твориться поступово,

еволюційно. З праць послідовників В. Вернадського, які продовжують розвивати вчення про ноосферу (М. Моїсєєв, В. Кутирєв, М. Реймерс, К. Кондратьєв, Г. Швєбс, В. Межжерін, В. Боков, М. Руденко), стає зрозуміло, що людство за законами розуму буде ноосферу, і тому для цього процесу потрібні постаті, які, володіючи глибокими професійними знаннями, вольовими якостями, розвиненою екологічною культурою, озброївшись високими технологіями безпечного ведення ефективного агрогосподарства, направлятимуть ноосферогенез [5].

При цьому в роботі професіоналів, які стануть фахівцями аграрної галузі і визначатимуть курс її розвитку, не допускається розуміння природи як абстрагованої сутності, у якій людина мислиться не в «середині», а «над нею» й експлуатує ресурси екосередовища відповідно до зростаючих споживацьких потреб. Людина, як частина цілого, органічно пов'язана з ноосферою. Жива природа (Планета Земля, Всесвіт, Космос) функціонує за законами вселенського розуму, тому ноосферогенез є осягнення інтелектом людини вищих законів, пізнання їх глибини і складності.

Ураховуючи ці пізнання, майбутні фахівці мають забезпечувати розвиток раціональних форм господарювання, що передбачає гармонійне співжиття суспільства і навколишнього середовища. На жаль, сьогодні ідея безпечного соціорозвитку ще не опанувала службовців, і тому потрібно докладати зусиль для того, щоб ідея ноосферогенезу пронизувала виробничу і невиробничу сферу, а також педагогічну науку.

Як зазначалося раніше, на вищу аграрну освіту покладаються великі сподівання щодо формування екологічної культури молодого покоління. Студенти повинні засвоїти, що природа – абсолютна цінність, яка є середовищем життя людини; професійно-господарська діяльність з різними об'єктами біосфери повинна узгоджуватися із законами природи в рамках ідеї про ноосферу; природа є джерелом відновлення сил людини та творчого натхнення. Це досягається шляхом екологізації всіх навчальних дисциплін, найперше фахових і виховних заходів, при проведенні організаційно-виховних годин, присвячених екологічним проблемам, днів довкілля, прибирання парків, скверів, озеленення території навчально-дослідних господарств, створення у структурі студентського самоврядування секторів чи клубів за інтересами, метою діяльності яких є поширення екологічних знань і формування в молоді навичок вирішення екологічних проблем.

Окремі автори наголошують на тому, що екологічна культура – це здатність застосовувати екологічні знання і досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності [5].

Під екологічною культурою фахівця аграрного профілю українська дослідниця Л. Фенчак розуміє інтегративну якість особистості, що характеризується високим рівнем оволодіння системою екологічних знань, умінь і навичок, способами екологобезпечної поведінки та обґрунтованим прийняттям рішень у професійній діяльності з урахуванням основних закономірностей розвитку системи «природа-суспільство» [6].

У нормативних документах, що визначають вимоги до випускників ВНЗ, зазначається, що в майбутнього фахівця має бути сформоване екологічне мислення, яке проявляється в постійній необхідності прораховувати й оцінювати свої професійні дії з точки зору наслідків, що можуть мати місце в навколишньому середовищі. Кожен фахівець має бути впевненим не тільки в необхідності раціонального природокористування, але й вирішувати якісно нові завдання – прогнозувати вплив на довкілля та зміни, які можуть відбутися.

Велике значення для вдосконалення рівня вищої екологічної освіти мають міжвишівські, регіональні і міжнародні контакти викладачів і студентів (слухачів); участь фахівців Міністерства екології та природних ресурсів України у розробці Державних стандартів екологічної освіти; зв'язки з громадськими організаціями; регулярний обмін досвідом, стажування, виконання спільних екологічних проєктів, науково-дослідних програм і видання підручників та посібників; перепідготовка педагогічних кадрів вищих навчальних закладів у галузі екологічної освіти [3].

Таким чином, із викладеного вище випливає, що екологічна культура – це інтегративна якість особистості майбутнього фахівця, що є частиною загальної культури особистості, включає усвідомлені потреби в гармонійному співжитті з природою, розумінні нероздільної цілісності людини як частини біосфери, передбачає наявність глибоких екологічних знань, умінь і навичок екологобезпечної організації функціонування АПК, ведення агрогосподарства та діяльність із застосуванням опанованого комплексу заходів із санації природного середовища.

У ВП НУБіП України «Заліщицькому аграрному коледжі ім. Є. Храпливого» реалізація екологічного напрямку виховання є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу в цілому, здійснення якого відбувається як на заняттях навчальних дисциплін, так і у вільний від занять час. Викладачі природничо-гуманітарних дисциплін спрямовують навчання на формування вмій і навичок природоохоронної діяльності, нагромадження у вихованців екологічних знань, виховання любові до природи, прагнення берегти і примножувати її багатства. Так, у рамках проведення акції «Збережемо первоцвіт» у коледжі проводяться екологічні вікторини на теми «Я знаю більше...», «Знай, люби, бережи» та «Пори року». Успішно стартувала екологічна гра-подорож «Краса і біль землі моєї України». Окрім цього, не менш вдалою організаційною формою реалізації екологічного виховання в навчальному закладі є проведення тематичних вечорів на тему «Рідну землю, милий край, бережи й охороняй». Цікавим виявилось спостереження за студентами, які під керівництвом кураторів вдало провели акцію «Берегами Дністра», спрямовану на впорядкування та очищення берегів річки від різних видів засмічень. Стало доброю традицією щороку у вересні проводити «Свято квітів». Цього року захід проходив під назвою «Світе ясний, краю милий, моя Україно» і був приурочений до 200-річчя від дня народження Великого Кобзаря, людини незвичайної долі і таланту. Членами загальноприродничого гуртка в минулому 2013 році було проведено презентацію фітобару «Планета здоров'я». Організатори пригощали усіх присутніх цілющими чаями, напоями, а також демонстрували лікувальну музику, яка позитивно впливає на розум та фізичний стан, дозволяє маскувати неприємні звуки та відчуття, впливає на дихання, серцевий ритм, пульс і кров'яний тиск.

Перелічені виховні заходи, спрямовані на формування екологічної культури студентів, виховують розуміння сучасних екологічних проблем світу, відроджують кращі традиції українського народу у взаємовідносинах із довкіллям, розвивають особисту відповідальність до навколишнього середовища та виховують глибоку повагу до власного здоров'я і вироблення навичок його підтримки та збереження.

За дослідженнями науковців, екологічно сформована особистість повинна володіти такими ознаками:

Ціннісне ставлення до землі – це якість особистості, що характеризується небайдужим, чуйним ставленням до землі. При цьому земля сприймається як жива матерія, у родючому шарі якої нагромаджено життєдайну енергію продуктивності, що є основою продовольчої безпеки країни, самодостатньою субстанцією, здатною без радикального техногенного втручання давати екологічно чисті, здорові врожаї та забезпечити високу якість життя людей. Ціннісне ставлення до землі виявляється

в бажанні працювати на землі, спрямованості на ведення екологічно чистого землеробства без забруднення ґрунту хімічними речовинами, зокрема добривами, гербіцидами та пестицидами [7].

Гуманне ставлення до тварин – це ознака особистості, яка виявляється в етичному, турботливому поводженні з тваринами як живими істотами. Поводження майбутнього фахівця з тваринами повинно відповідати принципам універсальної етики А. Швейцера, що передбачає повагу до всього живого.

Необхідність формування в майбутніх фахівців гуманного ставлення до тварин пов'язана також із прагматичним контекстом. Ученими доведено, що емоційний стан тварин у м'ясній і молочній галузях впливає на кількісні та якісні показники продуктивності (наприклад, неправильний забій тварини призводить до викиду в кров великої кількості гормону адреналіну, що надає м'ясу гіркуватого смаку; грубе поводження з молочними породами ВРХ у процесі їх годування знижує надої). Гуманне ставлення до тварин – якість, яку потрібно розвивати в майбутніх ветеринарів, тваринників і рибників [7].

Фахівець-аграрій з високим рівнем екологічної культури керується у своїй професійній діяльності міркуваннями раціонального природокористування, піклується про навколишнє середовище, спрямовує свої дії на уникнення або пом'якшення шкідливих впливів на природу (забруднення водойм, ґрунтів, повітря тощо). Для цього в процесі професійної підготовки йому необхідно оволодіти відповідними знаннями, засвоїти ціннісні орієнтації та настанови, набути практичних умінь і навичок збереження природного середовища. Процес формування екологічної культури має бути інтегрований у педагогічний процес аграрного ВНЗ.

Таким чином, формування екологічної культури майбутніх фахівців АПК у ВНЗ аграрного профілю I-II рівнів акредитації зумовлено екологічною кризою, розвитком інтенсивних технологій ведення сільського господарства із застосуванням важкої техніки та хімічних засобів, потребою практичного вирішення проблем навколишнього середовища (що здатні забезпечити в АПК тільки фахівці з високим рівнем екологічної культури), забезпеченням екологічної безпеки професійної діяльності майбутніх фахівців, необхідністю формування свідомого ставлення до екологічних проблем, які виникають при виконанні професійних завдань, потребою підвищення продуктивності тваринницької та рослинницької галузі при збереженні якості продукції АПК.

Перспективи подальших досліджень полягають у побудові та обґрунтуванні моделі формування екологічної культури студентів аграрних ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Література:

1. Вернадський В. И. Биосфера и ноосфера / Вернадський В. И. – М. : Наука, 1989. – 262 с.
2. Вернадський В. И. Научная мысль как планетное явление / Вернадський В. И. – М. : Наука, 1991. – 271 с.
3. Концепція екологічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.osvita.irpin.com
4. Крисаченко В. С. Екологічна культура : теорія і практика : [навч. посібник] / Крисаченко В. С. – К. : Заповіт, 1996. – 352 с.
5. Ноосферогенез і гармонійний розвиток / [В. Я. Шевчук, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький]. – К. : Геопринт, – 2002. – 127 с.
6. Фенчак Л. М. Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. дис.. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Фенчак ; Тернопільський нац. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 19 с.
7. Сопівник Р. В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія] / Р. В. Сопівник ; за ред. В. К. Сидоренка. – К. : «ЦП Компрінт», 2012. – 502 с.

Сопивнык Л.И.

О НЕОБХОДИМОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ
АГРАРНЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ I-II УРОВНЕЙ АККРЕДИТАЦИИ

Статья посвящена обоснованию необходимости формирования экологической культуры студентов высших учебных заведений аграрного направления I-II уровней аккредитации с опорой на учение о ноосферогенезе. Анализируется понятие «экологическая культура», выделяются ее составляющие с учетом потребностно-мотивационной, когнитивной, эмоционально-ценностной и деятельностно-поведенческой сферы личности студента. Показано отдельные аспекты формирования экологической культуры студентов обособленного подразделения НУБиП Украины «Залещицкого государственного аграрного колледжа имени Е. Храпливого». Раскрыта взаимосвязь экологических проблем современного АПК, его производительности, качества продукции, с одной стороны, и необходимостью формирования у студентов экологической культуры – с другой.

Ключевые слова: необходимость формирования экологической культуры, экологическая культура, ноосферогенез, аграрные вузы, студенты.

Sopivnyk L.I.

ABOUT THE NECESSITY OF FORMING THE ECOLOGICAL CULTURE OF STUDENTS OF
AGRICULTURAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE I-II ACCREDITATION LEVELS

The article is devoted to justification of the need to develop ecological culture of students of agrarian higher educational institutions of the I-II levels of accreditation based on studies about noospherogenesis. The concept «ecological culture» is being analyzed, and its components based on need-motivational, cognitive, emotional - values and action- behavioral area of student's personality are pointed out. Particular attention is paid to the experience of a large number of foreign and Ukrainian scientists who have studied philosophical foundations of environmental culture and the formation of the quality of students. The concept «ecological thinking» of graduates is analyzed and it is defined what this phenomenon appears to be and what qualitatively new tasks must be solved by young professionals. Separate aspects of ecological culture of students of a separate subdivision of NUBiP Ukraine «Zalischyky State Agricultural College named after E. Hraplyov» are shown. Examples of educational activities which are conducted by teachers of natural and humanitarian sciences in the college aimed at forming the ecological culture of students. The report states how far the data of educational activities influence the formation of individual college student. In particular, scientists analyzed the features which should have formed eco personality, special emphasis placed on evaluative attitude towards land and humane treatment of animals. Also the value of intercollegiate, regional and international contacts of teachers and students (trainees), relationships with community organizations, regular exchange of experiences, internships, joint environmental projects, research programs and publication of textbooks in the field of environmental education for improving the higher environmental education is proved. It reveals the impact of external factors on forming the ecological culture of future professionals in agribusiness agricultural university profile of the I and II levels of accreditation. The interrelation of environmental problems of modern agriculture, productivity quality products on one hand, and the need of forming the ecological culture of students on the other.

Keywords: the need for the formation of ecological culture, ecological culture, noospherohenez, agricultural universities and students.

Рецензент: Кузьменко В.В.